7/561

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Başkanlığı

K-Q TSE-ISO-EN 9000

30 HAZİRAN 2003

SAYI : B.13.APK.0.12.00.00/320-2333
KONU : Yazılı Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İLGİ: 28.05.2003 tarih ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/561-1783/7395 sayılı yazınız.

İlgi yazınız ekinde alınan Manisa Milletvekili Hüseyin TANRIVERDİ'ye ait 7/561-1783 Esas No'lu yazılı soru önergesi Çalışma Genel Müdürlüğü ve Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nca incelenmiş olup, konuya ilişkin görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Bilindiği gibi, her türlü işçi, gemiadamı ve gazeteciler ile tarım ve orman işçilerinin ücretlerinin asgari hadleri, Bakanlığımızca 1475 sayılı İş Kanunu'nun 33 üncü ve Geçici 4 üncü maddeleri gereğince oluşturulan Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile Asgari Ücret Yönetmeliği'nde belirtilen ilke ve esaslara göre belirlenmektedir.

1475 sayılı İş Kanunu'nun 33 üncü maddesine göre çıkarılan Asgari Ücret Yönetmeliği'nin 1 inci maddesinde asgari ücret; işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret olarak tanımlanmıştır.

10.06.2003 tarih ve 25134 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4857 sayılı yeni İş Kanunu'nun 39 uncu maddesinde de aynı hükme yer verilmiştir.

Anılan Kanunun Geçici 2 nci maddesinde, 1475 sayılı Kanuna göre halen yürürlükte bulunan Tüzük ve Yönetmeliklerin bu Kanun hükümlerine aykırı olmayan hükümleri yeni yönetmelik çıkarılıncaya kadar yürürlükte kalacağı, Geçici 3 üncü maddesinde de, 1475 sayılı Kanuna göre alınmış bulunan asgari ücret kararının, bu Kanunun 39 uncu maddesine göre tespit yapılıncaya kadar yürürlükte kalacağı öngörülmüştür.

Asgari ücret kamu düzeni ile ilgili olup, işçilere Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nca belirlenen asgari ücretin altında bir ücretin ödenmesi yasal olarak mümkün değildir.

Asgari ücret brüt olarak tespit edilmekte ve yasal kesintiler (sigorta primi, gelir vergisi, damga vergisi v.b.) yapıldıktan sonra kalan miktar işçiye ödenmektedir.

Asgari ücret, işçilerin 16 yaşını doldurmuş olup olmadıklarına göre ayrı ayrı tespit edilmektedir.

ADRES : İnönü Bulvarı No: 42 Emek / ANKARA
TEL : (0312) 212 20 72 FAKS : (0312) 215 18 00 E-MAİL : apk@csgb.gov.tr

Asgari Ücret Tespit Komisyonu, asgari ücretin tespitinde;

a) Sosyal durumu,
b) Ekonomik durumu, ücretliler geçinme indekslerini, bu indeksler yoksa geçinme indekslerini,
c) Fiilen ödenmekte olan ücretlerin genel seyrini,
d) İşkolu veya işkollarının niteliğini,

gözönünde bulundurur.

Diğer taraftan, Anayasamızın 03.10.2001 tarih ve 4709 sayılı Kanunla değişik 55 inci maddesinde "Asgari ücretin tespitinde çalışanların geçim şartları ile ülkenin ekonomik durumu da gözönünde bulundurulur" denilmektedir.

Bu düzenlemelere göre;

1- Asgari ücret, Asgari Ücret Yönetmeliği'nin birinci maddesine göre, işçilere normal bir çalışma günü karşılığı olarak ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücrettir.

Anılan hüküm, bir işçinin asgari ihtiyaçlarını karşılamayı öngörmektedir. Asgari ücretin belirlenmesinde, sadece işçi dikkate alınmaktadır.

Diğer taraftan, asgari ücretin belirlenmesinde, ülkenin genel, toplumsal ve ekonomik durumu, gelir dağılımı, işverenlerin ücret ödeme imkanları gibi durumlar göz önünde bulundurulmaktadır.

2- 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 3824 sayılı Kanunla değişik 31 inci maddesinde, "Bakanlar Kurulu, özel indirim tutarlarını, sanayi kesiminde çalışan 16 yaşından büyük işçiler için uygulanan asgari ücret tutarına kadar artırmaya yetkilidir. Bu yetki, sürekli olarak fiilen, kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli yörelerdeki il ve ilçelerde çalışanlar ve kalkınmada birinci ve ikinci derecede öncelikli yöreler veya diğer yörelerde çalışan asgari ücretlilere farklı özel indirim tutarları tespit edilmek suretiyle de kullanılabilir." denilmektedir.

Dolayısıyla, özel indirim tutarının asgari ücret düzeyine yükseltilmesi Bakanlar Kurulunun takdirine ait bulunmaktadır.

3- Ülkemizce de 25.06.1973 tarih ve 1769 sayılı Kanunla kabul edilen "Asgari Ücret Tespit Usulleri İhdasına İlişkin 26 sayılı ILO Sözleşmesi"nin 2 inci maddesinde, bir işe veya işin belirli bir bölümüne asgari ücret tespit usullerinin uygulanmasından önce, ilgili işveren ve işçi temsilcilerini, varsa onlara ait teşekküllerinin temsilcileri de dahil olmak üzere, yetkili makam tarafından meslekleri veya görevleri itibari ile kendilerine başvurulması uygun görülen vasıfta bütün kimselere danışılacağı, ilgili işveren ve işçiler milli mevzuatın tayin edeceği şekilde ve ölçüde fakat herhalde eşit sayıda ve şartlarla asgari ücret tespit usullerinin uygulanmasına katılacağı öngörülmüştür.

1475 sayılı İş Kanunu'nun 33 üncü maddesi ile bu maddeye dayanılarak çıkarılmış bulunan Asgari Ücret Yönetmeliği'ne göre, Asgari Ücret Tespit Komisyonu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın tespit edeceği üyelerden birinin başkanlığında oluşmaktadır.

Buna göre, Asgari Ücret Tespit Komisyonu, 5 hükümet, 5 işçi ve 5 işveren temsilcisi olmak üzere toplam 15 üyeden oluşmaktadır.

Mevzuatımızda da, eşit sayıda ve ölçüde işçi ve işverenler Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda yer almaktadır.

Ayrıca, Çalışma Yasalarının, AB ve ILO normları ile uyumlaştırılması ve ülkemizin gelişen ihtiyaçlarına cevap verebilmeleri bakımından güncelleştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapmak üzere işçi, işveren ve hükümeti temsilen dokuz öğretim üyesinden oluşturulan "Bilim Komisyonu" tarafından hazırlanan ve değerlendirilerek son şekli verilen "İş Kanunu Tasarısı" Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda 22.05.2003 tarihinde kabul edilmiştir. Söz konusu Tasarının 39 uncu maddesinde de aynı hükme yer verilmiştir.

506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu gereğince sigortalı sayılanlara, iş kazalarıyla meslek hastalıkları, hastalık, analık, malullük, yaşlılık ve ölüm hallerinde Kanunda yazılı şartlarla sosyal sigorta yardımları sağlanmaktadır.

Söz konusu yardımların yapılabilmesi ise yukarıda belirtilen sigorta kollarına ilişkin sigortalı ve işverenlerin sigorta primlerini ödemeleri şartına bağlıdır. Esasen sosyal güvenlik primli bir sistem olup, çalışırken veya hasta değilken, çalışamaz duruma gelindiğinde veya hastalandığında ödenmiş olan primler sayesinde ortaya çıkan risklerin karşılanmasıdır.

Sosyal Sigortalar Kurumunun en önemli ve ana gelir kaynağı yukarıda da belirtildiği gibi sigortalılar ve işverenlerin belli bir oranda ödemiş oldukları sigorta primleridir. Kurumun Kanunda yazılı yardımları yapabilmesi sigorta primlerinin tahsil edilmesi ile doğru orantılıdır.

Bilindiği gibi, finansman açısından darboğaza giren Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunda yazılı yardımları yapabilmesi için 2001 yılında Hazineden 1.1 Katrilyon lira yardım almak zorunda kalmıştır. Kuruma hazine yardımı yapılmaması dolayısıyla Kurumun kendi gelirleriyle giderlerini karşılayabilmesi için en önemli ve ana gelir kaynağı olan sigorta primlerini zamanında ve eksiksiz tahsil etmesi gerekmektedir.

2001 yılı Yıllık İstatistik Verilerine göre toplam 4.886.881 zorunlu sigortalının 2.856.539 adetinin sigorta primine esas alt sınır üzerinden sigorta primi ödedikleri anlaşılmaktadır. Söz konusu rakamın toplam sigortalı sayısına göre yüzdesinin % 58 olarak gerçekleştiği görülmektedir.

Bu durum karşısında, asgari ücret üzerinden çalışan sigortalıların sigorta primi ödememeleri veya kademeli olarak sigorta primi yükünün azaltılması Kurum prim gelirlerinin de o nispette azalması dolayısıyla eksik tahsil edilen veya tahsilinden

vazgeçilen bu tutarın Hazine yardımı ile karşılanması zorunluluğunu ortaya çıkaracaktır.

Bu itibarla Sosyal Sigortalar Kurumu'nca asgari ücretle çalışan sigortalıların ödemiş oldukları sigorta primlerinin kademeli olarak azaltılması veya tamamen kaldırılmasının bu aşamada uygun olmayacağı düşünülmektedir.

4447 sayılı Kanun uygulamaya konulmadan önceki hükümlere göre S.S.K.'da sigorta primine tabi tutulan kazancın alt ve üst sınırları ile emekli aylıkları gösterge ve katsayı sistemine göre belirlenmekteydi. Ancak, uygulanan bu sistem ile prime esas kazanç üst sınırının, sigortalıların genel ücret seviyelerindeki artışa paralel olarak istenilen düzeyde arttırılması mümkün olamamıştır. Nitekim, prime esas kazanç üst sınırı, 1987-1990 yılları arasında alt sınırının 9,14 katı iken, bu oran 1991'den itibaren sürekli azalarak 1999 yılında, 1.60 seviyesine kadar düşmüştür.

Bu durum, Sosyal Sigortalar Kurumunun önemli ölçüde prim kaybına neden olduğu gibi, kazancı yüksek olan sigortalılara da, çalışırken aldıkları ücretin çok daha altında bir emekli aylığı bağlanmasına neden olmuştur. Örneğin, her yıl düzenli olarak üst sınırda prim ödeyen ve 1999 yılında, aylık kazancı 500 milyon TL. olan bir sigortalıdan, bu yıldaki üst sınır 182 milyon TL'nın primi alınmıştır. Kazancı bu şekilde yüksek olan sigortalılardan 1999 yılından emekli olanlara da 182 milyon TL. üzerinden emekli aylığı bağlanmıştır.

Bu olumsuzluğu gidermek amacıyla, 4447 sayılı Kanunla, S.S.K primine tabi kazancın alt sınırı aylık 120 milyon TL., üst sınırı ise, alt sınırının üç katı olarak belirlenmiş ve üst sınırı, alt sınırının beş katına kadar yükseltmesine de Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. Prime tabi kazancın alt sınırının, her yıl Nisan ayında bir önceki yılın Enflasyon Oranı ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla reel değişim oranı kadar artırılması esası getirilmiştir.

Yapılan bu düzenleme ile kazancı yüksek olan sigortalıların daha fazla prim ödeyerek daha yüksek aylık almaları imkanı getirilmiştir. Ancak, 2000 yılında uygulanan Ekonomik İstikrar Programına paralel olarak prime esas kazancın alt sınırı 4571 sayılı Kanun ile % 25 arttırılmış ve 2001 yılı için de, beklenen enflasyon dikkate alınarak belirlenmesi konusunda Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır. 2000/865 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile prime esas kazanç üst sınırı, alt sınırının dört katına yükseltilmiştir.

2001 yılında yaşanan ekonomik kriz ve ülkemizin içinde bulunduğu koşullar dikkate alınarak, Bakanlar Kurulu'nca prim matrah artış oranı % 40 olarak belirlenmiş, prime esas kazanç üst sınırı da alt sınırın beş katına yükseltilmiştir. 2002 yılında ise yine ekonomik kriz ve istihdamdaki daralmanın devam etmesi nedeniyle Nisan ayında % 56 oranında artış yerine % 32 oranında artış yapılmış, Temmuz ayında yapılan ilave artışla % 56 seviyesine ulaşılmıştır. Böylece, 1 Temmuz 2002 tarihinden geçerli olmak üzere, S.S.K. Primine Esas Kazanç alt sınır 327.583.290.-TL'ye, üst sınır ise 1.637.916.450.- TL'ye yükseltilmiştir.

2003 Mali Yılı Bütçe Kanunu ile 01.04.2003-31.03.2004 tarihleri arasında alınacak primler ve verilecek ödeneklerin hesabına esas tutulacak kazançların alt ve üst sınırlarının belirlenmesi hususunda Bakanlar Kurulu'na yetki verilmesi

öngörülmüş olup, Bakanlar Kurulu'nun 26.04.2003 tarihli, 25090 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan ve 01.04.2003 tarihi itibariyle yürürlüğe giren, 2003/5471 sayılı kararla 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu'nun 78 inci maddesi uyarınca alınacak prim ve ödeneklerin hesabına esas tutulan günlük kazancın alt sınırı; 01.04.2003 ile 30.06.2003 tarihleri arasında 393.099.960.- TL., üst sınırı 1.965499.800.-TL., 01.07.2003 ile 31.03.2004 tarihleri arasında ise alt sınırı 458.015.820.-TL. üst sınırı da 2.290.079.100.- TL. olarak tespit edilmiştir.

Prime esas tutulan kazançların alt sınırı ise 506 sayılı Kanunun 78 inci maddesinin birinci fıkrasına göre tespit edilmektedir.

Ayrıca, her iki ücretin saptanmasında esas alınan kıstaslar farklı olduğundan, bunların miktarları aynı olmayabilmektedir.

Her iki ücretin tek bir ücret olarak uygulanabilmesi için yasal düzenleme yapılması icabettiğinden, sigorta primlerinin, halen sigorta primine esas kazancın alt sınırı üzerinden alınmasına devam edilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinize arz ederim.

Murat BAŞESGİOĞLU
Bakan